

TIJORAT BANKLARIDA KASSA ISHINI TASHKIL ETISH VA UNI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI

Farg'ona shahar 1-sonli texnikumi maxsus fan o'qituvchisi

Raimova Dilnoza

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy bank tizimida kassa faoliyatini tashkil etishning huquqiy-me'yoriy asoslari, naqd pul muomalasini boshqarish mexanizmlari va bank kassa operatsiyalarining buxgalteriya hisobi tahlil qilingan. Shuningdek, tijorat banklarida kassa ishini avtomatlashtirish, inkassatsiya xizmatlari xavfsizligini ta'minlash hamda mazkur yo'nalishda uchrayotgan muammolarni bartaraf etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan

Kalit so'zlar: aylanma kassa, naqd pul muomalasi, inkassatsiya, kassa operatsiyalari, Markaziy bank, bank xizmatlari ofisi, avtomatlashtirish, ichki nazorat.

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash va raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqaror faoliyat ko'rsatishi bevosita likvidlikni boshqarish va naqd pul oqimlarining ratsional tashkil etilishiga bog'liq. Garchi mamlakatimizda naqd pulsiz hisob-kitoblar ko'lami yil sayin kengayib borayotgan bo'lsa-da, aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning kundalik ehtiyojlarida naqd pullardan foydalanish darajasi hali ham yuqori salmoqqa ega Banklarda Kassa Operatsiyalari | PDF - Scribd. Bu esa o'z navbatida tijorat banklari zimmasiga kassa operatsiyalarini xavfsiz, tezkor va aniq bajarish vazifasini yuklaydi.

Banklarda kassa ishi shunchaki pul mablag'larini qabul qilish va berish jarayoni emas, balki u naqd pul massasining harakatini tartibga soluvchi, milliy

valyuta barqarorligini ta'minlovchi va jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashuvchi muhim iqtisodiy mexanizmdir. Shu sababli, bank kassa tizimini xalqaro andozalar va zamonaviy AKT texnologiyalari asosida takomillashtirish bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Banklarda kassa ishini tashkil etishning huquqiy va nazariy asoslari O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyat ko'rsatayotgan barcha tijorat banklari va ularning filiallarida kassa ishini tashkil etish O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan tasdiqlangan me'yoriy hujjatlar, xususan, "Tijorat banklarida kassa ishini tashkil etish, naqd pul va boshqa qimmatliklarni inkassatsiya qilishga doir yo'riqnomasi" (Ro'yxat raqami 3028) bilan tartibga solinadi

Mazkur me'yoriy hujjatlarga muvofiq, bank kassa agregatlari quyidagi tarkibiy qismlardan iborat bo'lishi mumkin:

- Aylanma kassa: Bank ish kuni davomida kassa hujjatlari asosida naqd pullarni qabul qilish, saralash, qadoqlash hamda chiqim qilish uchun xizmat qiladi 3028-сон 29.06.2018. Tijorat banklarida kassa ishini tashkil

- Kechki kassalar: Bankning rasmiy ish vaqtidan keyin yoki dam olish kunlari tushgan naqd pul va inkassatsiya sumkalarini qabul qilish uchun tashkil etiladi

- Bank binosidan tashqaridagi kassalar: Bularga mini-banklar, bank xizmatlari ofislari (BXO) va maxsus kassa punktlari kiradi 3028-сон 29.06.2018. Tijorat banklarida kassa ishini tashkil

Kassa ishining asosiy funksional vazifalariga quyidagilar kiradi:

1. Mijozlardan (yuridik va jismoniy shaxslardan) milliy va xorijiy valyutadagi naqd pullarni kirim qilish.

2. Ish haqi, pensiyalar, nafaqalar va boshqa maqsadlar uchun naqd pullarni berish (chiqim operatsiyalari).

3. Pul belgilari va banknotlarning haqiqiyiligini tekshirish (ekspertiza) va to'lovga yaroqliligini aniqlash.

4. Naqd pullarni turlari va nominallari bo'yicha saralash, bog'lash va qadoqlash.

5. Qiymatliklarni saqlash va ularni inkassatsiya xizmati orqali xavfsiz tashish

Kassa operatsiyalarining buxgalteriya hisobi va hujjat aylanish.

Bank kassa operatsiyalarining to'g'ri yuritilishi qat'iy buxgalteriya hisobini talab qiladi. Barcha kassa amallari belgilangan tartibdagi kirim va chiqim kassa orderlari hamda dasturiy ta'minot tizimidagi elektron o'tkazmalar orqali rasmiylashtiriladi.

Kirim operatsiyalari hisobi

Mijoz o'z hisobvarag'iga naqd pul topshirayotganda, u kassa xodimiga belgilangan shakldagi e'lon (mablag' topshirish arizasi) taqdim etadi. Kassa xodimi pulni sanab olgach, tizimda quyidagi buxgalteriya provodkasini amalga oshiradi:

- Debet: 10101 – "Aylanma kassadagi naqd pullar" schyoti.
- Kredit: Mijozning tegishli depozit schyoti (masalan, 20202, 20406 va h.k.).

Chiqim operatsiyalari hisobi

Bankdan naqd pul mablag'lari berilayotganda (masalan, cheklar yoki chiqim orderlari asosida) buxgalteriya provodkasi teskari tartibda amalga oshiriladi:

- Debet: Mijozning hisobvarag'i.
- Kredit: 10101 – "Aylanma kassadagi naqd pullar" schyoti.

Ish kuni yakunlangandan so'ng, kassa mudiri barcha kirim va chiqim hujjatlarini jamlaydi, kassadagi amaldagi qoldiqni hisob-kitob dasturidagi qoldiq bilan solishtiradi (inventarizatsiya) va kunlik kassa daftarini yopadi Banklarda Kassa Operatsiyalari | PDF - Scribd.

BANK KASSA FAOLIYATIDAGI MUAMMO VA KAMCHILIKLAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda tijorat banklarining kassa ishida quyidagi tizimli muammolar saqlanib qolmoqda:

1. Navbatlarning ko'pligi va xizmat ko'rsatish tezligi: Oylik ish haqlari yoki kommunal to'lovlar davrida jismoniy shaxslarning kassalarga oqimi keskin oshadi, bu esa mijozlarning ortiqcha vaqt yo'qotishiga olib keladi.
2. Inson omili (Operatsion xavf): Kassa xodimlarining charchashi yoki diqqatni jamlay olmasligi oqibatida pul sanashda kamomad yoki ortiqchalik chiqishi, shuningdek, soxta pullarni o'tkazib yuborish xavfi mavjud bo'ladi.
3. Kassa infratuzilmasining eskirganligi: Ayrim chekka hududlardagi bank filiallarida avtomatik pul sanash va deteksiya (haqiqiylikni tekshirish) uskunalarning yetishmasligi yoki ma'nan eskirganligi kuzatiladi.
4. Xarajatlarning yuqoriligi: Naqd pulni saqlash, qo'riqlash, inkassatsiya qilish va uni qayta ishlash bank uchun juda katta operatsion xarajatlarni keltirib chiqaradi.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida kassa ishi – bank operatsiyalarining fundamental va ajralmas qismidir Banklarda Kassa Operatsiyalari | PDF - Scribd. Uni to'g'ri tashkil etish, me'yoriy hujjatlar talablariga qat'iy rioya qilish bankning bozordagi nufuzi va moliyaviy barqarorligini belgilaydi Bugungi raqamli transformatsiya davrida an'anaviy kassalardan bosqichma-bosqich raqamli va intellektual kassa tizimlariga o'tish zarur. Bank kassa ishini avtomatlashtirish,

innovatsion texnologiyalarni qo‘llash operatsion xarajatlarni qisqartirish, mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash va pirovardida butun bank-moliya tizimining xavfsizligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida"gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "Tijorat banklarida kassa ishini tashkil etish, naqd pul va boshqa qimmatliklarni inkassatsiya qilishga doir yo‘riqnomasi" (Ro‘yxat raqami 3028) 3028-сон 29.06.2018. Tijorat banklarida kassa ishini tashkil ..., Tijorat banklarida kassa ishini tashkil etish, naqd pul va
3. Abdullayeva Sh.Z. "Bank ishi" darslik. Toshkent — Iqtisod-Moliya bitiruv malakaviy ishi - Ziyonet.
4. Ergasheva L. "Tijorat banklarida innovatsion texnologiyalar" ilmiy maqola, 2024.